

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મેસર્સ નેવેલી લિઝાઈટ કોર્પોરેશન લિ.

વિ.

કોમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર, કુકુલોર અને અન્ય

સપ્ટેમ્બર ૧૯, ૨૦૦૧

[બી.એન. કૃપાલ, એસ.એન. કુકન અને પી. વેંકટરામા રેડ્ડી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

તામિલનાડુ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ: કલમ ૨(એન) અને (આર) અને ૩.

વેચાણવેરો-ખાતર-તેના પર સબસિડી-વેચાણવેરો માટેની જવાબદારી-આકારણી વર્ષ ૧૯૯૬-૯૭-ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ ખાતરની મહત્તમ વેચાણ કિંમત નક્કી કરવામાં આવી-રિટેન્શન કિંમત અને વેચાણ કિંમત વચ્ચેનો તફાવત સબસિડી તરીકે ઉત્પાદકને આપવામાં આવે છે-કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ડીલર દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણના સંદર્ભમાં જે કિંમત મળવાપાત્ર છે તે તેના કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ બને છે-બે ચુકવણીઓ, એટલે કે, સબસિડી અને વેચાણ કિંમત, એકબીજાથી સ્વતંત્ર છે-સબસિડી એ વેચાણ કિંમતનો ભાગ નથી-તેથી, વેચાણવેરોને પાત્ર નથી-આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમ, ૧૯૫૫, કલમ ૩-ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૮૫.

અપીલકર્તા ખાતરનું ઉત્પાદન કરતા હતા અને તેની મહત્તમ વેચાણ કિંમત આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૩ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૫૫ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવી હતી. ઉત્પાદકને કોઈ મુશ્કેલી ન પડે તે માટે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા એક રિટેન્શન પ્રાઇસ સ્કીમ દાખલ કરવામાં આવી હતી જે અંતર્ગત દાવો કરનાર-ઉદ્યોગને સબસિડીની રકમ, જે રિટેન્શન કિંમત અને મહત્તમ વેચાણ કિંમત વચ્ચેનો તફાવત હતો, ચૂકવવામાં આવતી હતી. આ સબસિડી ઉત્પાદિત અને ફેક્ટરીમાંથી દૂર કરાયેલા ખાતરના જથ્થાના આધારે ચૂકવવાપાત્ર હતી.

અપીલકર્તાને વેચાણવેરા સત્તાધિકારી પાસેથી આકારણી વર્ષ ૧૯૯૬-૯૭ માટે નોટિસો મળી હતી કે તેમના મતે અપીલકર્તાને મળેલી સબસિડી તામિલનાડુ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટ હેઠળ અપીલકર્તાના કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે અને, તેથી, વેચાણવેરાને પાત્ર છે. તામિલનાડુ ટેક્સેશન સ્પેશિયલ ટ્રિબ્યુનલે ઉપરોક્ત નોટિસોને પડકારતી અપીલકર્તાની અરજ નામંજૂર કરી. આથી આ અપીલ છે.

આ કોર્ટ સમક્ષ નીચે મુજબનો પ્રશ્ન ઊભો થયો:-

શું અપીલકર્તાને મળેલી સબસિડી તામિલનાડુ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની જોગવાઈઓ હેઠળ તેના કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ બનાવવાની હતી?

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: ૧. તે વેચાણ અવેજ છે, ભલે તે રોકડમાં હોય કે અન્યથા, જે ડીલર દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણના સંદર્ભમાં મળવાપાત્ર છે, જે ડીલરના ટર્નઓવરનો ભાગ બની શકે છે. તે રકમ એવી છે જેને કાયદેસર રીતે તે કુલ રકમના ભાગ રૂપે ગણી શકાય જેના માટે માલ ખરીદવામાં અથવા વેચવામાં આવ્યો છે. રકમ ખરીદનાર દ્વારા અથવા તેના વતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચૂકવવાની હોય છે. [૧૬૮-એ-બી]

૨.૧. જ્યારે ખાતરના વેચાણના સંદર્ભમાં ખરીદનારે ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૮૫ હેઠળ નક્કી કર્યા મુજબની કિંમત ચૂકવવાની હોય છે ત્યારે ઉક્ત ઓર્ડર દ્વારા સબસિડી આપવાની વિચારણા કરવામાં આવી નથી અને તે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લેવામાં આવેલા વહીવટી નિર્ણયના અનુસંધાનમાં આપવામાં આવે છે. આમ આપવામાં આવતી સબસિડી નિઃશંકપણે એ જોવા માટે છે કે અંતિમ ગ્રાહકને વાજબી કિંમતે ખાતર મળે અને ખાતરની ઓછી કિંમત નક્કી કરવાથી ઉત્પાદક પર અયોગ્ય બોજ ન પડે. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ઉત્પાદકને કરવામાં આવતી આ પ્રકારની ચુકવણીને ખાતરના ખરીદનાર પ્રત્યે સરકાર દ્વારા કોઈપણ જવાબદારી અથવા ફરજના નિકાલ તરીકે ગણી શકાય નહીં. ઉત્પાદક દ્વારા પ્રાપ્ત થતી બે ચુકવણીઓ, એટલે કે, સબસિડી અને ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૮૫ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમત એકબીજાથી સ્વતંત્ર છે. સબસિડી એ ઉત્પાદક અને ખાતરના ખરીદનાર વચ્ચેના સોદાનો ભાગ નથી. [૧૬૮-એચ; ૧૬૯-એ-બી]

૨.૨. તે રકમ જે ખરીદનારથી વેચનાર તરફ વહે છે તે જ વેચનારના ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે. વેચાણના કરારની બહાર અન્ય એન્ટિટી પાસેથી પ્રાપ્ત થતી કોઈપણ રકમ, ભલે તે સરકાર હોય કે અન્ય કોઈ, તેને વેચાણ કિંમતનો ભાગ બનતી રકમ તરીકે ગણી શકાય નહીં જેના પર કર ચૂકવવાપાત્ર છે. [૧૭૦-ઈ]

૨.૩. આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૩ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ કંટ્રોલ ઓર્ડરની શરતોમાં ખરીદનાર દ્વારા વેચનારને જે કંઈ ચૂકવવાપાત્ર છે તેને વેચાણ કિંમતના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવશે અને વધુ કંઈ નહીં. [૧૭૦-એચ]

સ્ટેટ ઓફ તામિલનાડુ વિ. કોઠારી સુગર્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ., [૧૯૯૬] ૭ એસસીસી ૭૫૧, મેસર્સ જ્યોર્જ ઓક્સ (પી) લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ, [૧૯૬૨] ૨ એસસીઆર ૫૭૦ અને આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ વિ. બ્રહ્મ પુત્ર સ્ટીલ્સ (પી) લિ., [૧૯૯૬] ૮ એસસીસી ૭૩, પર આધારિત.

ઈ.આઈ.ડી. પેરી (આઈ) લિ. વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ કોમર્શિયલ ટેક્સીસ, [૨૦૦૦] ૨ એસસીસી ૩૨૧, લાગુ પડતો નથી તેમ ઠેરવેલ.

૩. હાલના કેસમાં, ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ નક્કી કરાયેલી કિંમત કરતાં વધુ રકમ ખરીદનારાઓ દ્વારા ઉત્પાદકને ચૂકવવા માટે અપીલકર્તા અને ખાતરના ખરીદનારાઓ વચ્ચે કોઈ કરાર નથી. અપીલકર્તાને સબસિડી ખરીદનારાઓ દ્વારા અથવા તેમના વતી ચૂકવવામાં આવતી નથી, પરંતુ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા અલગ અલગ કારણોસર અને તેની પોતાની યોજના હેઠળ અને બજેટ ફાળવણી પછી ચૂકવવામાં આવે છે. ચુકવણીની યોજના ફેક્ટરીમાંથી તેની મંજૂરી પર સબસિડી મેળવવાના અપીલકર્તાના અધિકારને અનુમાનિત કરે છે અને ખાતરના વેચાણ પછી જરૂરી નથી. ખાતરના વેચાણ પહેલાં પણ, સબસિડી મેળવવાનો અધિકાર ઊભો થાય છે અને આ સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે સબસિડી વેચાણ કિંમત અથવા અપીલકર્તાના ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે. [૧૭૨-એચ; ૧૭૩-એ-બી]

મદ્રાસ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિ. વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર, ૮૫ એસટીસી ૧૩૪ (કેરળ) અને આસિસ્ટન્ટ કમિશનર વિ. કૃષક ભારતી કો-ઓપ. લિ., ૯૯ એસટીસી ૧૭ (કેરળ), મંજૂર.

હિન્દુસ્તાન સુગર મિલ્સ વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન, [૧૯૭૮] ૪ એસસીસી ૨૭૧, ફર્ટિલાઇઝર કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા વિ. સીટીઓ, ૮૩ એસટીસી ૧૨૯ (એપી), કોરોમંડલ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિ. વિ. સીટીઓ, ૮૫ એસટીસી ૫૫૨ (એપી), નટરાજ ઓર્ગેનિક્સ લિ. વિ. આસિ. કમિશનર, ૯૬ એસટીસી ૨૬૧ (અલ્હાબાદ), રાષ્ટ્રીય કેમિકલ એન્ડ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ યુપી, ૧૦૧ એસટીસી ૪૮૭ (અલ્હાબાદ), બોંગાઈગાંવ રિફાઈનરી એન્ડ પેટ્રોકેમિકલ્સ લિ. વિ. કમિશનર ઓફ ટેક્સીસ, ૧૦૩ એસટીસી ૧૩૨ (ગૌહાટી) અને સીટીઓ વિ. બોંગાઈગાંવ રિફાઈનરી એન્ડ પેટ્રોકેમિકલ્સ લિ., ૧૧૪ એસટીસી ૨૬ (ગૌહાટી), સંદર્ભિત.

સિવિલ અપીલ હુકમત: વર્ષ ૨૦૦૦ ની સિવિલ અપીલ નં. ૫૬૭૦.
ઓ.પી. નં. ૪૨૦ વર્ષ ૨૦૦૦ માં તામિલનાડુ ટેક્સેશન સ્પેશિયલ ટ્રિબ્યુનલ,
ચેન્નઈના તારીખ ૬.૪.૨૦૦૦ ના ચુકાદા અને હુકમ સામે.

સાથે

સી.એ. નં. ૫૬૭૯-૫૬૮૩, ૬૨૧૩, ૬૨૧૪/૨૦૦૦, ટી.સી. (સી) નં. ૧૪,
૧૫, ૧૬, ૧૭, ૧૮, ૧૯/૨૦૦૧ અને ટી.સી. (સી) નં. ૨૭-૩૫/૨૦૦૧
@ ટી.પી.(સી) નં. ૨૩૯-૨૪૭ વર્ષ ૨૦૦૧.

હાજર રહેલા પક્ષકારો તરફે હરીશ એન. સાલ્વે, સોલિસિટર જનરલ, મુકુલ
રોહતગી, અધિક સોલિસિટર જનરલ, એમ.એલ. વર્મા, ટી.એલ.વી. ઐયર,
એસ. બાલક્રિષ્નન, આર.એલ. રમાણી, એન. પ્રસાદ, કે.કે. મણી, સી.એન.
શ્રીકુમાર, સુશ્રી દીપા, સુશ્રી રેવતી રાઘવન, સુશ્રી શ્વેતા ગર્ગ અને સુશ્રી રેખા
પાંડે.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ કૃપાલ દ્વારા આપવામાં આવેલ.

કૃપાલ, ન્યાયમૂર્તિ: સિવિલ અપીલ નં. ૫૬૭૮ વર્ષ ૨૦૦૦

અપીલકર્તાને મળેલી સબસિડી તામિલનાડુ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની
જોગવાઈઓ હેઠળ તેના કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ બનાવવાની છે કે કેમ, એ
એક ટૂંકો પ્રશ્ન છે જે આ અને જોડાયેલા કેસોમાં વિચારણા માટે ઉદ્ભવે છે.

ટૂંકમાં જણાવેલ હકીકતો એવી છે કે ૧૯૫૭ માં આવશ્યક ચીજવસ્તુ
અધિનિયમ, ૧૯૫૫ ની કલમ ૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ, કેન્દ્ર સરકારે
ઈર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર બહાર પાડ્યો. આ ઓર્ડરમાં સમયાંતરે સુધારો
કરવામાં આવ્યો છે અને આકારણી વર્ષ ૧૯૯૬-૯૭ ના સંબંધમાં અમે
ઈર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૮૫ ની જોગવાઈઓ સાથે સંબંધિત છીએ.

ઈર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની જોગવાઈઓ હેઠળ, વિવિધ પ્રકારના
ખાતર માટેની મહત્તમ વેચાણ કિંમત કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવે છે.

અપીલકર્તા જેવા કોઈ ઉત્પાદક કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલ મહત્તમ કિંમત અથવા દર કરતાં વધુ કિંમતે કોઈપણ ખાતર વેચી શકશે નહીં અથવા વેચવા માટે ઓફર કરી શકશે નહીં. તેનું પાલન ન કરવા અથવા ઉલ્લંઘન કરવાથી શિક્ષાત્મક પરિણામો આકર્ષિત થાય છે.

અપીલકર્તા દ્વારા ઉત્પાદિત ખાતરનો ઉપયોગ સામાન્ય રીતે ખેડૂતો દ્વારા કરવામાં આવે છે. વાજબી કિંમતે ખાતરની ઉપલબ્ધતા સુનિશ્ચિત કરવા માટે, સામાન્ય રીતે બજારની કિંમત કે જેના પર તેને વેચી શકાય તેના કરતાં ઓછી હોઈ શકે તેવી રકમ પર ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ કિંમતો નક્કી કરવામાં આવે છે. ઉત્પાદકને કોઈ મુશ્કેલી ન પડે અને પૂરતો પુરવઠો ઉપલબ્ધ થાય તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે, ભારત સરકારે વહીવટી નિર્ણય લીધો અને તેણે ૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૭ ના રોજ એક રિટેન્શન પ્રાઇસ સ્કીમ દાખલ કરી. આ સ્કીમ ૧લી નવેમ્બર, ૧૯૭૭ થી દાખલ કરવામાં આવી હતી અને આ સ્કીમ, અન્ય બાબતોની સાથે, ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની કલમ ૩ હેઠળ ખાતરની મહત્તમ વેચાણ કિંમત નક્કી કરવાની; દરેક ઉત્પાદક માટે રિટેન્શન કિંમત નક્કી કરવાની; ઉદ્યોગ માટે નક્કી કરાયેલી રિટેન્શન કિંમત અને ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલ મહત્તમ વેચાણ કિંમત વચ્ચેના તફાવતની ભરપાઈ કરવાની યોજનાની; ઉત્પાદનની વિગતો સાથેના દાવાઓની રજૂઆત કેન્દ્રીય આબકારી રેકૉર્ડની નકલ સાથે એકિઝક્યુટિવ ડિરેક્ટર, ફર્ટિલાઇઝર ઇન્ડસ્ટ્રી કોઓર્ડિનેશન કમિટી, નવી દિલ્હીને સંબોધિત કરવાની; અને દાવો કરનાર-ઉદ્યોગને સબસિડીની રકમની ચુકવણી, જે રિટેન્શન કિંમત અને ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરવામાં આવેલ વેચાણ કિંમત વચ્ચેનો તફાવત હતો, તેની વિચારણા કરે છે.

૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૭ ના રોજ જણાવેલ પ્રક્રિયાને ત્યારબાદ ૨૯ સપ્ટેમ્બર, ૧૯૮૦ ના સરકારી પત્રમાં દર્શાવ્યા મુજબ અન્ય એક દ્વારા બદલવામાં આવી. સામાન્ય રીતે કહીએ તો, હવે નિર્ધારિત પ્રક્રિયા મુજબ, જ્યારે ખાતર ફેક્ટરીમાંથી બહાર લઈ જવામાં આવે ત્યારે હેરફેરના પુરાવા સાથે

સબસિડી માટેની રિટેન્શન પ્રાઈસ સ્કીમ હેઠળ ચુકવણી અને વસૂલાત માટેના બિલો રજૂ કરવાના હોય છે. દાવાઓ નિર્ધારિત ફોર્મમાં કરવાના હોય છે અને તેમાં સમાવિષ્ટ શરતોમાંની એક એ છે કે જે ખાતર ખસેડવામાં આવે છે, તે વેચવામાં આવ્યું છે અથવા કૃષિ હેતુઓ માટે વેચવામાં આવશે.

મેસર્સ નેવેલી લિગ્નાઈટ કોર્પોરેશન લિ. ને વેચાણવેરા સત્તાવાળાઓ પાસેથી નોટિસો મળી હતી કે તેમના મતે અપીલકર્તાને ભારત સરકાર પાસેથી મળેલ સબસિડી અપીલકર્તાના કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે, અને તેથી, તે વેચાણવેરાને પાત્ર હતી. અપીલકર્તા દ્વારા મદ્રાસ ખાતે હાઈકોર્ટમાં રિટ પિટિશન દાખલ કરીને આને પડકારવામાં આવ્યું હતું. તામિલનાડુ ટેક્સેશન સ્પેશિયલ ટ્રિબ્યુનલની સ્થાપના સાથે, રિટ પિટિશનને ટ્રિબ્યુનલને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવી હતી.

ટેક્સેશન ટ્રિબ્યુનલે ૩ જી ઓક્ટોબર, ૧૯૯૮ ના નિર્ણય દ્વારા એવો નિષ્કર્ષ કાઢ્યો કે સબસિડી સ્કીમ હેઠળ કરવામાં આવેલા દાવા સામે ભારત સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી ખાતરની સબસિડી એ વેચાણવેરાને આકર્ષિત કરતી વેચાણ કિંમત અથવા ટર્નઓવર છે. તદ્દનુસાર, રિટ પિટિશન કાઢી નાખવામાં આવી હતી. આથી, સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા આ અપીલ છે.

અપીલકર્તા વતી એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે અપીલકર્તા દ્વારા ભારત સરકાર પાસેથી જે પ્રાપ્ત થયું હતું તે સબસિડી હતી જેને વેચાણ કિંમત અથવા અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલ ખાતરના વેચાણના અવેજના ભાગ તરીકે ગણી શકાય નહીં. અસંખ્ય નિર્ણયો પર આધાર રાખવામાં આવ્યો હતો જેનો અમે પછીથી સંદર્ભ લઈશું. શ્રી બાલક્રિષ્ણને, બીજી તરફ, ઈ.આઈ.ડી. પેરી (આઈ) લિ. વગેરે વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ કોમર્શિયલ ટેક્સીસ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૨ એસસીસી ૩૨૧ માંના એક નિર્ણય પર આધાર રાખીને દલીલ કરી હતી કે જે સબસિડીની રકમ પ્રાપ્ત થઈ હતી તે સ્પષ્ટપણે ખાતરના વેચાણ સાથે સંબંધિત છે અને વેચાણ કિંમતનો અભિન્ન ભાગ રચે છે અને તેથી,

તેને કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં ઉમેરવી જોઈએ અને તેના પર વેચાણવેરો લાદવામાં આવશે.

તામિલનાડુ જનરલ સેલ્સ ટેક્સ એક્ટની કલમ ૩ હેઠળ વર્ષમાં ડીલરના ટર્નઓવર પર માલના વેચાણ અથવા ખરીદી પર વેચાણવેરો લાદવામાં આવે છે. 'ટર્નઓવર' કલમ ૨(આર) માં વ્યાખ્યાયિત થયેલ છે, અન્ય બાબતોની સાથે, તેનો અર્થ એ કુલ રકમ છે જેના માટે માલ ખરીદવામાં આવે છે અથવા વેચવામાં આવે છે અથવા કલમ (એન) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ રીતે ડીલર દ્વારા રોકડ અથવા મુલતવી રાખેલ ચુકવણી અથવા અન્ય મૂલ્યવાન અવેજ માટે પૂરો પાડવામાં આવે છે. કલમ ૨ ની કલમ (એન) 'વેચાણ' ને વ્યાખ્યાયિત કરે છે જેનો અર્થ વ્યવસાય દરમિયાન એક વ્યક્તિ દ્વારા બીજી વ્યક્તિને રોકડ, મુલતવી રાખેલ ચુકવણી અથવા અન્ય મૂલ્યવાન અવેજ માટે માલની મિલકતનું હસ્તાંતરણ છે.

અમને એવું લાગે છે કે તે વેચાણ અવેજ છે, ભલે તે રોકડમાં હોય કે અન્યથા, જે ડીલર દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણના સંદર્ભમાં મળવાપાત્ર છે, જે ડીલરના ટર્નઓવરનો ભાગ બની શકે છે. તે રકમ એવી છે જેને કાયદેસર રીતે તે કુલ રકમના ભાગ રૂપે ગણી શકાય જેના માટે માલ ખરીદવામાં અથવા વેચવામાં આવ્યો છે. રકમ ખરીદનાર દ્વારા અથવા તેના પતી અન્ય કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ચૂકવવાની હોય છે.

હાલના કેસમાં, જ્યાં સુધી ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરનો સંબંધ છે, અપીલકર્તાએ માત્ર નક્કી કરેલી કિંમત અથવા નિર્ધારિત કરી શકાય તેવી મહત્તમ કિંમત જ પ્રાપ્ત કરવાની રહે છે. ઉદાહરણ તરીકે, ૩૦મી જાન્યુઆરી, ૧૯૮૮ ના જાહેરનામા દ્વારા, તેમાં ઉલ્લેખિત વિવિધ પ્રકારના ખાતર માટે દીઠ ટન મહત્તમ કિંમત નક્કી કરવામાં આવી હતી. ચુરિયાના કિસ્સામાં, દીઠ ટન નક્કી કરાયેલ મહત્તમ કિંમત રૂ. ૨,૩૫૦ હતી. ચુરિયાનું ઉત્પાદન કરનાર કોઈ પણ વ્યક્તિ તેને રૂ. ૨,૩૫૦ થી વધુ કિંમતે વેચી શકશે નહીં. ઉક્ત જાહેરનામામાં ખુલાસામાં

જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે આ રીતે નક્કી કરાયેલ મહત્તમ કિંમતમાં સેન્ટ્રલ સેલ્સ ટેક્સ, સ્ટેટ સેલ્સ ટેક્સ અથવા અન્ય સ્થાનિક કરવેરા જ્યાં લાગુ પડતા હોય તેનો સમાવેશ થશે. જાહેરનામામાં કે ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરમાં સરકારની રિટેન્શન પ્રાઇસ સ્કીમનો કોઈ સંદર્ભ નથી.

૩૧ ડિસેમ્બર, ૧૯૭૭ ના પત્ર દ્વારા સૌપ્રથમ દર્શાવવામાં આવેલી રિટેન્શન પ્રાઇસ સ્કીમ સ્પષ્ટપણે ભારત સરકારનો વહીવટી નિર્ણય છે. તે મંત્રાલયના ઠરાવ મુજબ જારી કરવામાં આવી છે અને તે અપીલકર્તા જેવી ફેક્ટરીને, જો રિટેન્શન કિંમત ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલી કિંમત કરતાં વધુ હોય તો સરકાર પાસેથી સબસિડી મેળવવા માટે સક્ષમ બનાવે છે. આકારણી હુકમમાં એવો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે કે અપીલકર્તાના મતે ભારત સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવતી સબસિડી એ આયોજન બહારનો ખર્ચ છે જે બજેટ ફાળવણીમાં ઉધારવામાં આવે છે. આ સબસિડી ઉત્પાદિત અને ફેક્ટરીમાંથી દૂર કરાયેલા ખાતરના જથ્થાના આધારે ચૂકવવાપાત્ર છે. ફોર્મ્સ જેના આધારે સબસિડી આપવાની હોય છે, તે દર્શાવતા નથી કે સબસિડીની ભરપાઈ ખાતરનું વેચાણ કરવામાં આવ્યું છે તેના પર નિર્ભર છે. સબસિડી આપવા માટેનો આધાર ફેક્ટરીમાંથી ખાતર દૂર કરવાનો છે, જોકે કંપની દ્વારા તે પ્રમાણિત કરવામાં આવે કે ઉક્ત હેરફેર કૃષિ હેતુઓ માટે વેચાણ માટે છે.

ઉપરોક્ત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જ્યારે ખાતરના વેચાણના સંદર્ભમાં ખરીદનારે ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ નક્કી કર્યા મુજબની કિંમત ચૂકવવાની હોય છે ત્યારે ઉક્ત ઓર્ડર દ્વારા સબસિડી આપવાની વિચારણા કરવામાં આવી નથી અને તે ભારત સરકાર દ્વારા લેવામાં આવેલા વહીવટી નિર્ણયના અનુસંધાનમાં આપવામાં આવે છે. આમ આપવામાં આવતી સબસિડી નિઃશંકપણે એ જોવા માટે છે કે અંતિમ ગ્રાહકને વાજબી કિંમતે ખાતર મળે અને ખાતરની ઓછી કિંમત નક્કી કરવાથી ઉત્પાદક પર અયોગ્ય બોજ ન પડે. સરકાર દ્વારા ઉત્પાદકને કરવામાં આવતી આ પ્રકારની ચુકવણીને ખાતરના

ખરીદનાર પ્રત્યે સરકાર દ્વારા કોઈપણ જવાબદારી અથવા ફરજના નિકાલ તરીકે ગણી શકાય નહીં. ઉત્પાદક દ્વારા પ્રાપ્ત થતી બે ચુકવણીઓ, એટલે કે, સબસિડી અને ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમત એકબીજાથી સ્વતંત્ર છે. સબસિડી એ ઉત્પાદક અને ખાતરના ખરીદનાર વચ્ચેના સોદાનો ભાગ નથી.

આ તબક્કે, આ કોર્ટના નિર્ણયોનો સંદર્ભ આપવો ઉપયોગી થશે જે એ નિષ્કર્ષ તરફ પણ દોરી જાય છે કે પ્રાપ્ત થયેલી સબસિડીને કરપાત્ર ટર્નઓવરનો ભાગ ગણી શકાય નહીં. સ્ટેટ ઓફ તામિલનાડુ અને અન્ય વિ. કોઠારી સુગર્સ એન્ડ કેમિકલ્સ લિ. અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૭ એસસીસી ૭૫૧ માં, શેરડી ઉત્પાદકને ખરીદનાર દ્વારા કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલ લઘુત્તમ શેરડી કિંમત અને સુગરકેન (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની કલમ ૫એ હેઠળ નક્કી કરાયેલ વધારાની શેરડી કિંમત કરતાં વધુ એડવાન્સ તરીકે વધારાની રકમ ચૂકવવામાં આવી હતી. પ્રશ્ન ઊભો થયો કે શું ખરીદી પરના વેચાણવેરાની વસૂલાતના હેતુઓ માટે આ રીતે ચૂકવવામાં આવેલી વધારાની રકમને ખરીદનાર દ્વારા ઉત્પાદકને ચૂકવવામાં આવેલી કિંમતના ભાગ તરીકે ગણી શકાય. સુગરકેન (કંટ્રોલ) ઓર્ડર, ૧૯૬૬ ની જોગવાઈઓ અને શેરડી ઉત્પાદકને એડવાન્સ તરીકે ચૂકવણી કરવાની યોજનાનો સંદર્ભ આપ્યા પછી, આ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૭. આ બાબતોમાં સ્વીકૃત રીતે કોઈ કાનૂની આધાર નથી કારણ કે કલમ ૫-એ હેઠળ વધારાની શેરડી કિંમત નક્કી થવાની અપેક્ષાએ, ખરીદનારાઓને કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલ લઘુત્તમ શેરડી કિંમત ઉપરાંત ચોક્કસ રકમ ચૂકવવાની "રાજ્યની સલાહ" નો કોઈ કાનૂની આધાર નથી. રાજ્યની સલાહ હેઠળ એડવાન્સ તરીકે ચૂકવવામાં આવેલ રકમનો કોઈ કરાર આધાર પણ નથી કારણ કે આ ઉત્પાદક અને ખરીદનાર વચ્ચેના કરારના પરિણામે ચૂકવવામાં આવી ન હતી. એડવાન્સની રકમ કલમ ૫-એ હેઠળ વધારાની શેરડી કિંમત નક્કી થવાની અપેક્ષાએ ચૂકવવામાં આવી

હતી, જેનો અર્થ એ છે કે જો કલમ ૫-એ હેઠળ નક્કી કરાયેલ રકમ એડવાન્સ તરીકે ચૂકવવામાં આવેલ રકમ કરતાં વધુ હોય તો ખરીદનારે ખાધની રકમ ચૂકવવાની રહેશે. તેવી જ રીતે, જ્યારે એડવાન્સની રકમ વધુ હોય, ત્યારે ખરીદનાર વધારાની રકમના રિફંડ માટે હકદાર બનશે, ભલે રિફંડ ખરેખર કરવામાં આવ્યું હોય કે ન હોય તે હકીકતને ધ્યાનમાં લીધા વિના. ખરીદી વેરાની ગણતરી માટે શેરડીની કિંમત નક્કી કરવાના હેતુસર, કલમ ૩ હેઠળ નક્કી કરાયેલ લઘુત્તમ કિંમત અને કલમ ૫-એ હેઠળ નક્કી કરાયેલ વધારાની શેરડી કિંમતનો સરવાળો એ જ નોંધપાત્ર રકમ છે, સિવાય કે ખરીદનાર અને ઉત્પાદક વચ્ચેના કરાર દ્વારા ઉત્પાદકને વધુ કિંમત ચૂકવવામાં આવે."

અમને એવું લાગે છે કે ઉપરોક્ત અવલોકનો વર્તમાન કેસમાં સ્પષ્ટપણે લાગુ પડે છે. અહીં પણ, સબસિડી આપવા માટે કોઈ વૈધાનિક આધાર નથી; અને કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા લેવાયેલા વહીવટી નિર્ણયના અનુસંધાનમાં અપીલકર્તા દ્વારા રકમ પ્રાપ્ત થઈ હતી. વધુમાં, સબસિડી ઉત્પાદક અને ખાતરના ખરીદનાર વચ્ચે પ્રત્યક્ષ કે પરોક્ષ રીતે, કોઈપણ કરાર શોધી શકાતી નથી. ખાતર માટે વેચાણ કિંમત તરીકે કાયદામાં જે કંઈ ચૂકવવાપાત્ર હતું તે ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ નક્કી કરાયેલી રકમ અથવા દર હતો અને વધુ કંઈ નહીં. આ સ્થિતિ મેસર્સ જ્યોર્જ ઓક્સ (પી.) લિ. વિ. સ્ટેટ ઓફ મદ્રાસ, [૧૯૬૨] ૨ એસસીઆર ૫૭૦ માં આ કોર્ટના અવલોકનો દ્વારા પણ સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે, જેમાં બંધારણીય બેન્ચે અવલોકન કર્યું હતું કે ટર્નઓવર અભિવ્યક્તિનો અર્થ એ છે કે માલ જે કુલ રકમ માટે ખરીદવામાં આવે છે અથવા વેચવામાં આવે છે, પછી ભલે તે રોકડ માટે હોય કે મુલતવી રાખેલ ચુકવણી માટે અથવા અન્ય મૂલ્યવાન અવેજ માટે, અને જ્યારે વેચાણ ખરીદી વેરાને આકર્ષિત કરે છે અને કર ગ્રાહકને પસાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે ખરીદદારે માલ માટે જે ચૂકવવું પડે છે તેમાં કરવેરાનો પણ સમાવેશ થાય છે અને આ રીતે ચૂકવવામાં આવેલ કુલ રકમ

ટર્નઓવરની વ્યાખ્યામાં આવશે. પૃષ્ઠ ૫૮૦ પર, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે "જ્યાં સુધી ખરીદનારનો સંબંધ છે, તે વેચનાર જે માંગે છે તે માલ માટે ચૂકવે છે, એટલે કે, કિંમત ભલે તેમાં કરનો સમાવેશ થતો હોય. વેચાણ માટેનો તે સમગ્ર અવેજ છે અને એવું કોઈ કારણ નથી કે ખરીદનાર દ્વારા વેચનારને ચૂકવવામાં આવેલી આખી રકમને વેચાણ માટેનો અવેજ માનવામાં ન આવે અને ટર્નઓવરમાં શામેલ ન કરવામાં આવે." ઉપરોક્ત અવલોકનો પરથી સ્પષ્ટ છે કે જે રકમ ખરીદનારથી વેચનાર તરફ વહે છે તે જ વેચનારના ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે. વેચાણના કરારની બહાર અન્ય એન્ટિટી પાસેથી પ્રાપ્ત થતી કોઈપણ રકમ, ભલે તે સરકાર હોય કે અન્ય કોઈ, તેને વેચાણ કિંમતનો ભાગ બનતી રકમ તરીકે ગણી શકાય નહીં જેના પર કર ચૂકવવાપાત્ર છે.

હિન્દુસ્તાન સુગર મિલ્સ વગેરે વિ. સ્ટેટ ઓફ રાજસ્થાન અને અન્ય, [૧૯૭૮] ૪ એસસીસી ૨૭૧ માં, પ્રશ્ન એ ઊભો થયો હતો કે શું વેચાણવેરાની વસૂલાતના હેતુસર માલભાડાનો 'વેચાણ કિંમત' અભિવ્યક્તિમાં સમાવેશ થઈ શકે છે. સિમેન્ટ કંટ્રોલ ઓર્ડર, ૧૯૬૭ માં ખરીદનાર દ્વારા રેલવે ભાડાની ચુકવણી માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી અને આ સંદર્ભમાં પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું આ રીતે ચૂકવવામાં આવેલ ભાડું કરપાત્ર ટર્નઓવરના ભાગ રૂપે ગણવામાં આવશે. સિમેન્ટ કંટ્રોલ ઓર્ડરની જોગવાઈઓની તપાસ કરતાં, એવું અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું કે ઉક્ત જોગવાઈઓ કાનૂની બળ ધરાવે છે અને તેણે ગંતવ્ય રેલવે સ્ટેશન પર ફ્રી ઓન રેલ દીઠ મેટ્રિક ટન રૂ. ૨૧૪.૬૫ ની ચુકવણી અથવા કિંમતની કલ્પના કરી હતી. કરારની શરતો પર સર્વોચ્ચ અસર ધરાવતા કંટ્રોલ ઓર્ડરને સર્વોચ્ચ માનવામાં આવ્યો હતો અને તેણે નિર્ધારિત કર્યું હતું કે ચૂકવવામાં આવેલ ભાડું ઉક્ત અભિવ્યક્તિની વ્યાખ્યાના અર્થની અંદર વેચાણ કિંમતનો ભાગ રહે છે. આ નિર્ણય પરથી એ ફલિત થાય છે કે આવશ્યક ચીજવસ્તુ અધિનિયમની કલમ ૩ હેઠળ બહાર પાડવામાં આવેલ કંટ્રોલ ઓર્ડરની શરતોમાં ખરીદનાર દ્વારા વેચનારને જે કંઈ ચૂકવવાપાત્ર છે તેને વેચાણ કિંમતના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવશે અને વધુ કંઈ નહીં.

જો સામાવાળાના વકીલની દલીલ સાચી છે, તો તેનો અર્થ એ થશે કે, કહો કે ચુરિયાના વેચાણ માટે, અપીલકર્તાને દીઠ ટન રૂ. ૨,૩૫૦ ની કિંમત વત્તા તેને સરકાર તરફથી મળતી સબસિડી મળશે. જો આપું હશે, તો પછી કંટ્રોલ ઓર્ડરની જોગવાઈઓનું સ્પષ્ટ ઉદ્ધંધન થશે કારણ કે ઉત્પાદક રૂ. ૨,૩૫૦ થી વધુ કિંમતે ચુરિયા વેચી શકશે નહીં. બીજી તરફ જો ઉત્પાદકે તેને મળેલ સબસિડીની રકમ દ્વારા ચુરિયાના ભાવમાં ઘટાડો કરવાનો હતો અને ખરીદનાર પાસેથી રૂ. ૨,૩૫૦ કરતા ઓછી રકમ મેળવવાની હતી, તો સબસિડી આપવાનો મૂળ ખ્યાલ અથવા હેતુ જ ખોવાઈ જશે. કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર બહાર પાડવામાં આવ્યો હોવાથી, એવું માની શકાય નહીં કે કેન્દ્ર સરકાર સબસિડી આપી રહી હશે જેને કિંમતના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવશે, જેની અસર ફર્ટિલાઈઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરના ભંગ પર થશે. એ સ્પષ્ટ છે કે સબસિડી આપવાની વહીવટી યોજના હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા આપવામાં આવતી રકમને અપીલકર્તા દ્વારા ખાતરના વેચાણ માટે વેચાણ કિંમત અથવા અવેજના ભાગ તરીકે ગણવામાં આવતી નથી.

સબસિડીનું સ્વરૂપ શું છે તે અંગે આસામ સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી બોર્ડ અને અન્ય વિ. બ્રહ્મ પુત્ર સ્ટીલ્સ (પી) લિ., અને અન્ય, [૧૯૯૬] ૮ એસસીસી ૭૩ માં આ કોર્ટ સમક્ષ વિચારણા માટે પણ આવ્યું હતું. આસામ સરકારની એક ઔદ્યોગિક નીતિ હતી જે સબસિડી આપવા માટે જોગવાઈ કરતી હતી અને એક પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું આ સબસિડી કોઈ રીતે ગ્રાહક દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર વીજળીના શુલ્ક સાથે સંકળાયેલી હતી. કોર્ટે ઠેરવ્યું કે નીતિ નિવેદન જેણે ઉદ્યોગને સબસિડી આપવા માટે જોગવાઈ કરી હતી તે ઉદ્યોગ દ્વારા બોર્ડને વીજળીના શુલ્કની ચુકવણી સાથે સંકળાયેલ ન હતું.

અગાઉ ઉદ્દેખ કર્યા મુજબ, સામાવાળા માટેના વિદ્વાન પરિષ્ઠ વકીલ શ્રી બાલક્રિષ્ણને, ઈ.આઈ.ડી. પેરી (આઈ) લિ. વગેરે વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ કોમર્શિયલ ટેક્સીસ અને અન્ય, [૨૦૦૦] ૨ એસસીસી ૩૨૧ માં આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો હતો. તે કેસમાં, સુગરકેન (કંટ્રોલ) ઓર્ડર,

૧૯૬૬ એ લઘુત્તમ કિંમત નક્કી કરી હતી જે શેરડીની ખરીદી માટે ચૂકવવાપાત્ર હતી. કંટ્રોલ ઓર્ડર સિવાય, પ્લાન્ટિંગ સબસિડીની જાહેરાત ખાંડના ઉત્પાદક દ્વારા શેરડીના ઉત્પાદકો માટે કરવામાં આવી હતી જેઓ શેરડીની જરૂરી જાત ઉગાડવા અને તેને ઉક્ત ઉત્પાદકને વેચવા માટે સંમત થયા હતા. પ્રશ્ન એ ઊભો થયો કે શું આ સબસિડીની ચુકવણી વેચાણ કિંમતનો ભાગ બને છે અને શું તેનો કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં સમાવેશ કરી શકાય. કોઠારી સુગર્સ (ઉપર મુજબ) સહિત આ કોર્ટના અગાઉના નિર્ણયનો સંદર્ભ આપ્યા પછી, પૃષ્ઠ ૩૩૬ પર નીચે મુજબ અવલોકન કરવામાં આવ્યું હતું:

"૧૮. ઉપરોક્ત કેસ-કાયદા પરથી જે સ્પષ્ટ થાય છે તે એ છે કે વેચાણના કરારના અનુસંધાનમાં માલ વેચનારને ખરીદનાર દ્વારા અવેજ તરીકે ચૂકવવામાં આવેલી રકમને વેચાણવેરા કાયદાના હેતુઓ માટે ટર્નઓવરની ગણતરી કરતી વખતે કાયદેસર રીતે ખરીદી કિંમત તરીકે ગણી શકાય. મિલકતના હસ્તાંતરણ માટેના અવેજનું એકત્રીકરણ જ કાયદેસર રીતે વેચાણવેરા અથવા ખરીદી વેરામાં લાવી શકાય છે. બધી ચુકવણીઓ વેચાણના કરાર અનુસાર કરવામાં આવી હોવી જોઈએ અને તેની બહાર નહીં. એક્સ ગ્રેશિયા ચુકવણી તરીકે અથવા એડવાન્સ તરીકે ચૂકવવામાં આવેલી કોઈપણ રકમ ખરીદી કિંમતનો ઘટક બની શકે નહીં અને તેથી કાયદેસર રીતે ખરીદનાર ડીલરના ટર્નઓવરમાં તેનો સમાવેશ કરી શકાય નહીં. ખરીદી કિંમતના ઘટકોમાંનું એક વેચનારની તિજોરીમાં જાય છે કે નહીં તે જો તેને પૂર્ણ કરવા માટે જરૂરી હોય તો તેમ થવાનું બંધ થશે નહીં. આમ માલની ખરીદી માટે અવેજની કુલ રકમમાં કડક શબ્દોમાં કહેવાતી કિંમત અને અન્ય રકમોનો પણ સમાવેશ થશે જે ખરીદનાર દ્વારા ચૂકવવાપાત્ર છે અથવા જે વેચાણ પૂર્ણ કરવા માટે જરૂરી ખર્ચનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે કારણ કે વેચનાર સામાન્ય રીતે તે કિંમતમાં તે બધાનો સમાવેશ કરશે જેના પર તે

પોતાનો માલ વેચશે. પરંતુ જો વેચાણ કિંમત કાયદેસર રીતે નક્કી કરવામાં આવી હોય તો કરાર હેઠળ ખરીદનારની માત્ર જવાબદારી તે કિંમત જ ચૂકવવાની રહેશે અને ખરીદી કિંમતમાં અન્ય કોઈ રકમ શામેલ કરી શકાશે નહીં, ભલે તે ખરીદનાર દ્વારા વેચનારને ચૂકવવામાં આવે."

ઉપરોક્ત અવલોકનો સ્પષ્ટપણે અમારી સમક્ષના વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલની દલીલને સમર્થન આપે છે, એટલે કે, ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર દ્વારા નક્કી કરાયેલ વેચાણ કિંમત કરાર હેઠળ તે જ ચૂકવવા માટે ખરીદનારની એકમાત્ર જવાબદારી છે અને સબસિડી સહિત અન્ય કોઈ રકમને ખરીદી કિંમતમાં શામેલ કરી શકાશે નહીં. ઈઆઈડી પેરી (ઉપર મુજબ) માં, જોકે, કોર્ટ એ નિષ્કર્ષ પર આવી હતી કે ઉપરોક્ત સિદ્ધાંત લાગુ પડતો નથી કારણ કે શેરડી ઉત્પાદકો દ્વારા શેરડીની ડિલિવરી સમયે તેમને પ્લાન્ટિંગ સબસિડી આપવામાં આવી હતી. "પ્લાન્ટિંગ સબસિડી અપીલકર્તાઓ દ્વારા શેરડી ઉત્પાદકોને કૃષિ સુધારણા અથવા સામાજિક કલ્યાણના પગલાં તરીકે આપવામાં આવી ન હતી. અપીલકર્તાઓએ શેરડીના ખરીદદારો તરીકે અને અવેજના ભાગરૂપે પ્લાન્ટિંગ સબસિડી આપી હતી જેના માટે આખરે તેમના દ્વારા શેરડી ખરીદવામાં આવી હતી." કોર્ટે આ સબસિડીને મુલતવી રાખેલ ચુકવણી તરીકે ગણી હતી અને તેથી, કરપાત્ર ટર્નઓવરમાં શામેલ કરી શકાય છે. સ્પષ્ટ છે કે આ સબસિડી ઉત્પાદકો અને ખરીદદારો વચ્ચેના કરાર અનુસાર ચૂકવવામાં આવી હતી અને ચુકવણી વેચાણ સમયે કરવામાં આવી હતી. વર્તમાન કેસમાં, જોકે, ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ નક્કી કરાયેલ કિંમત કરતાં વધુ રકમ ખરીદનારાઓ દ્વારા ઉત્પાદકને ચૂકવવા માટે અપીલકર્તા અને ખાતરના ખરીદનારાઓ વચ્ચે કોઈ કરાર નથી. સબસિડી અપીલકર્તાને ખરીદનારાઓ દ્વારા અથવા તેમના વતી ચૂકવવામાં આવતી નથી, પરંતુ ભારત સરકાર દ્વારા અલગ અલગ કારણોસર અને તેની પોતાની યોજના હેઠળ અને બજેટ ફાળવણી પછી ચૂકવવામાં આવે છે. આપણે અગાઉ અવલોકન કર્યું છે તેમ, ચુકવણીની યોજના ફેક્ટરીમાંથી તેની

મંજૂરી પર સબસિડી મેળવવાના અપીલકર્તાના અધિકારને અનુમાનિત કરે છે અને ખાતરના વેચાણ પછી જરૂરી નથી. ખાતરના વેચાણ પહેલાં પણ, સબસિડી મેળવવાનો અધિકાર ઊભો થાય છે અને આ સંજોગોમાં, એવું કહી શકાય નહીં કે સબસિડી વેચાણ કિંમત અથવા અપીલકર્તાના ટર્નઓવરનો ભાગ બનશે.

વિદ્વાન સોલિસિટર જનરલે હાઇકોર્ટના વિવિધ નિર્ણયો તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું છે જેમણે સમાન દૃષ્ટિકોણ લીધો છે. તેમાંથી કેટલાક ફર્ટિલાઇઝર કોર્પોરેશન ઓફ ઈન્ડિયા લિ. વિ. કોમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર (OFA), પુંજાગુટ્ટા ડિવિઝન, હૈદરાબાદ અને અન્ય, ૮૩ એસટીસી ૧૨૯ (એ.પી.), કોરોમંડલ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિ. વિ. ધ કોમર્શિયલ ટેક્સ ઓફિસર (OFA), પુંજાગુટ્ટા ડિવિઝન, હૈદરાબાદ, ૮૫ એસટીસી ૫૫૨ (એ.પી.); નટરાજ ઓર્ગેનિક્સ લિ. વિ. આસિસ્ટન્ટ કમિશનર (આકારણી), સેલ્સ ટેક્સ, મુઝફ્ફરનગર, ૯૬ એસટીસી ૨૬૧ (અલ્હાબાદ); રાષ્ટ્રીય કેમિકલ્સ એન્ડ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિમિટેડ વિ. સ્ટેટ ઓફ યુ.પી. અને અન્ય, ૧૦૧ એસટીસી ૪૮૭ (અલ્હાબાદ); બોંગાઈગાંવ રિફાઈનરી એન્ડ પેટ્રોકેમિકલ્સ લિ. વિ. કમિશનર ઓફ ટેક્સીસ, આસામ અને અન્ય, ૧૦૩ એસટીસી ૧૩૨ (ગૌહાટી); અને કમિશનર ઓફ ટેક્સીસ અને અન્ય વિ. બોંગાઈગાંવ રિફાઈનરી એન્ડ પેટ્રોકેમિકલ્સ લિ., ૧૧૪ એસટીસી ૨૬ (ગૌહાટી) છે. કેરળ હાઇકોર્ટના એક સિંગલ જજ મદ્રાસ ફર્ટિલાઇઝર્સ લિ. વિ. આસિ. કમિશનર (આકારણી), સ્પેશિયલ સર્કલ-II, એગ્રિકલ્ચરલ ઇન્કમ-ટેક્સ એન્ડ સેલ્સ ટેક્સ ડિપાર્ટમેન્ટ, એર્નાકુલમ અને અન્ય, ૯૫ એસટીસી ૧૩૪ (કેરળ) માં ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડરની જોગવાઈઓ અને સબસિડીની ચુકવણીના દાવાનું વિશ્લેષણ કર્યા પછી, નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"૧૧. વેચાણ એ ક્લિપક્ષીય વ્યવહાર છે જે વેચનાર અને ખરીદનાર વચ્ચેના કરારમાંથી ઉદ્ભવે છે. વેચાણનું આવશ્યક ઘટક "કિંમત" છે. કિંમત નક્કી કરવી એ પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની બાબત છે. "સેલ ઓફ ગુડ્સ એક્ટ, ૧૯૩૨ ની કલમ ૯ ની પેટા-કલમ (૧),

જોગવાઈ કરે છે કે વેચાણના કરારમાં કિંમત કરાર દ્વારા નક્કી કરી શકાય છે, અથવા સંમત થયેલી રીતે નક્કી કરવા માટે છોડી શકાય છે, અથવા પક્ષકારો વચ્ચેના વ્યવહાર દ્વારા નક્કી કરી શકાય છે. એવા કિસ્સાઓમાં કે જ્યાં આ જોગવાઈઓ અનુસાર કિંમત નક્કી કરવામાં આવી ન હોય, ખરીદનાર વેચનારને વાજબી કિંમત ચૂકવશે. તેથી, કિંમત એ વેચાણના કરારનું આવશ્યક તત્વ છે અને સામાન્ય રીતે પક્ષકારો વચ્ચેના કરારની બાબત છે. જ્યારે ખાતરનો ખરીદનાર અરજદારો પાસેથી ખાતર ખરીદે છે ત્યારે તે ચોક્કસ કિંમતે ચોક્કસ જથ્થામાં ખાતર મેળવવા માટે સોદો કરે છે જે ફર્ટિલાઇઝર (કંટ્રોલ) ઓર્ડર હેઠળ જાહેરનામા દ્વારા કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવેલી કિંમતથી વધુ ન હોવી જોઈએ. વેચાણ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સબસિડી તરીકે કોઈપણ રકમ ચૂકવવાની શરત પર નથી. ખરીદનાર દ્વારા વેચાણ સમયે ચૂકવવામાં આવતી રકમ કરતાં વધુ કોઈ રકમ ચૂકવવા માટે પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ કરાર નથી. કેજીએસટી (KGST) એક્ટની કલમ ૨(xxvii) માં "ટર્નઓવર" ને કુલ કિંમત તરીકે વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે જેના માટે ડીલર દ્વારા માલ ખરીદવામાં આવે છે અથવા વેચવામાં આવે છે, પૂરો પાડવામાં આવે છે અથવા વિતરિત કરવામાં આવે છે. "વેચાણ" કલમ ૨(xxi) માં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યું છે જેનો અર્થ છે દરેક હસ્તાંતરણ, કરારના અનુસંધાનમાં હોય કે ન હોય, વેપાર અથવા વ્યવસાય દરમિયાન એક વ્યક્તિ દ્વારા બીજી વ્યક્તિને રોકડ માટે અથવા મુલતવી રાખેલ ચુકવણી માટે અથવા અન્ય મૂલ્યવાન અવેજ માટે માલની મિલકતનું હસ્તાંતરણ. પક્ષકારો વચ્ચે આવશ્યક કરાર, એટલે કે, ખાતરના વેચનાર અને ખરીદનાર, માત્ર કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરાયેલી મહત્તમ કિંમતને આધીન કિંમતની ચુકવણી માટે છે અને અન્ય કોઈ માટે નહીં. આ કરાર હોવાથી, વેચનાર-અરજદારો દ્વારા

અલગ હેતુ માટે અને વેચાણ માટે અવેજ તરીકે નહીં મળેલ કોઈપણ અન્ય રકમ, વેચાણ કિંમતનો અને તેથી તેમના ટર્નઓવરનો ભાગ નથી. હકીકત એ છે કે સબસિડીની રકમ ફેક્ટરીમાંથી મંજૂર કરાયેલ ખાતરના જથ્થાના સંદર્ભમાં નક્કી કરવામાં આવે છે, જેના પર સરકારી વકીલ દ્વારા ઘણો ભાર મૂકવામાં આવ્યો હતો, તેનાથી કોઈ એવું અનુમાન કાઢી શકાતું નથી કે ચુકવણી વેચાણના અવેજ તરીકે કરવામાં આવે છે. રિટેન્શન કિંમત અને ટ્રાન્સફર કિંમત વિવિધ પરિબલોના સંદર્ભમાં નક્કી કરવામાં આવે છે. સબસિડી જાહેર જનતાના હિત માટે, કિંમતોને વાજબી સ્તરે રાખવા અને સાથે સાથે એકમોને રોકાણ પર વાજબી વળતર સુનિશ્ચિત કરવા માટે ચૂકવવામાં આવે છે, અને તેમના દ્વારા કરવામાં આવેલા વેચાણ માટે અવેજ તરીકે નહીં. તેથી મારો અભિપ્રાય છે કે અરજદારો દ્વારા તેમના એકમોના હેતુ માટે પ્રાપ્ત થયેલી સબસિડીની રકમ, જે વેચાણના કોઈપણ ચોક્કસ વ્યવહાર સાથે સંબંધિત નથી, પરંતુ અન્ય સંજોગો સાથે સંબંધિત છે, તે તેમના હાથમાં કેજીએસટી (KGST) એક્ટ હેઠળ આકારણીપાત્ર ટર્નઓવર રચી શકે નહીં."

આ નિર્ણયની પુષ્ટિ ડિવિઝન બેંચ દ્વારા આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ સેલ્સ ટેક્સ (આકારણી), સ્પેશિયલ સર્કલ-II, એર્નાકુલમ અને અન્ય વિ. કૃષક ભારતી કો-ઓપ. લિ., ૯૯ એસટીસી ૧૭ (કેરળ) માં કરવામાં આવી હતી અને તેની સામે દાખલ કરવામાં આવેલી સ્પેશિયલ લીવ પિટિશન આ કોર્ટ દ્વારા કાઢી નાખવામાં આવી હતી. અમે કેરળ હાઇકોર્ટના સિંગલ જજના દૃષ્ટિકોણ સાથે આદરપૂર્વક સંમત છીએ અને અમારા મતે તે કાયદાની સાચી સમજૂતી છે.

ઉપરોક્ત કારણોસર, આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને ૩૭ ઓગસ્ટ, ૧૯૯૮ નો ચુકાદો અને ત્યારબાદ પસાર કરાયેલા ટ્રિબ્યુનલના અન્ય હુકમો રદ કરવામાં આવે છે.

સી.એ. નં. ૫૬૭૯-૫૬૮૩/૨૦૦૦, ૬૨૧૩/૨૦૦૦ અને ૬૨૧૪/૨૦૦૦.

વર્ષ ૨૦૦૦ ની સી.એ. નં. ૫૬૭૯ માં અમારા ચુકાદામાં જણાવેલ કારણોસર, આ અપીલો પણ મંજૂર કરવામાં આવે છે અને હાઈકોર્ટના વાદગ્રસ્ત હુકમો રદ કરવામાં આવે છે.

ટીસી(સી) નં. ૧૪/૨૦૦૧, ૧૫/૨૦૦૧, ૧૬/૨૦૦૧, ૧૭/૨૦૦૧, ૧૮/૨૦૦૧, ૧૯/૨૦૦૧ અને ટીસી(સી) નં. ૨૭-૩૫/૨૦૦૧ @ ટીપી(સી) નં. ૨૩૯-૨૪૭/૦૧.

વર્ષ ૨૦૦૦ ની સી.એ. નં. ૫૬૭૯ માં અમારા ચુકાદામાં જણાવેલ કારણોસર, આ ટ્રાન્સફર કરેલા કેસો મંજૂર કરવામાં આવે છે, જેનું પરિણામ એ આવશે કે હાઈકોર્ટમાં દાખલ કરેલી રિટ પિટિશનો મંજૂર થાય છે અને ટ્રિબ્યુનલના હુકમો રદ થાય છે.

વી.એસ.એસ.

અપીલો/ટી.સી. મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.